

TRIEDNY UČITEĽ OPTIKOU ŽIAKA – PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA STREDNEJ ODBORNEJ ŠKOLY

Veronika Michvocíková¹, Andrea Stebnická¹

¹Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Filozofická fakulta, Katedra pedagogiky, Nám. J. Herdu 2, 917 01 Trnava, Slovenská republika

Abstrakt

Predkladaný príspevok analyzuje postavenie triedneho učiteľa na vybranej strednej odbornej škole. Príspevok pozostáva z teoretickej a z empirickej časti. V teoretickej časti je zadaný triedny učiteľ a jeho kompetencie vo vybraných oblastiach. Rovnako definujeme aj triedny manažment a činnosti, ktoré triedny učiteľ vykonáva pri riadení triedy. Empirická časť analyzuje odpovede opýtaných stredoškolských žiakov strednej odbornej školy navštevujúcich tretí ročník. Odpovede žiakov boli získavané prostredníctvom vopred pripraveného dotazníka. Zámerom prieskumnej časti je vytvorenie charakteristiky aktuálneho vnímania triedneho učiteľa jeho žiakmi a s tým spojené návrhy k zmenám správania triedneho učiteľa na základe podnetov od jeho žiakov pre zlepšenie vnímania triedneho učiteľa jeho žiakmi. Cieľom príspevku je analyzovať vnímanie triedneho učiteľa na vybranej strednej odbornej škole optikou oslovených žiakov vybranej triedy a zistiť, či môže triedny učiteľ prispieť k výchove žiakov v intenciách koncepcie udržateľnej spoločnosti.

kľúčové slová: prípadová štúdia, stredoškolské prostredie, stredoškolský žiak, triedny učiteľ

Abstract

CLASS TEACHER - CASE STUDY OF SECONDARY SCHOOL

The present paper analyses the position of the class teacher in a selected vocational secondary school. The paper consists of a theoretical and an empirical part. The theoretical part defines the class teacher and his/her competences in selected areas. We also define classroom management and the activities that the class teacher performs in class management. The empirical part analyses the responses of the surveyed secondary vocational school students attending the third year. The pupils' responses were collected through a pre-prepared questionnaire. The purpose of the exploratory part is to create a characterization of the current perception of the class teacher by his/her pupils and related suggestions for changes in the class teacher's behaviour based on the suggestions from his/her pupils for improving the perception of the class teacher by his/her pupils. The aim of this paper is to analyse the perception of the class teacher in a selected vocational secondary school through the lens of the

interviewed pupils of the selected class and to find out whether the class teacher can contribute to the education of the pupils in the intentions of the concept of a sustainable society. Presented text is a part of scientific project solving KEGA 004-UCM-4/2022 with the name Promoting Health and Well Being through inclusive education in Higher Education.

Keywords: case study, secondary school, secondary school pupil, class teacher

ÚVOD

Profesia učiteľa sa v priebehu času a výdobytkov modernej techniky neustále mení. V minulosti bol učiteľ považovaný za vysokú autoritu medzi žiakmi aj medzi rodičmi. Časom sa táto pozícia učiteľa zmenila a dnešná doba si vyžaduje, aby bol učiteľ pre žiakov skôr priateľom, ktorý ich sprevádza vyučovacím procesom, počas ktorého žiakom ukazuje ich silné stránky a motivuje ich k rozvoju. Aj z tohto dôvodu považujeme za potrebné upozorniť na diferenciáciu v rolách učiteľa v rámci edukačného procesu. Zdôrazňujeme, že neoddeliteľnou súčasťou procesu výchovy a vzdelávania realizovanom v prostredí školy je triedny učiteľ. Postavenie triedneho učiteľa v edukačnom procese sa vyznačuje niekoľkými špecifikami. Triedny učiteľ nie je len učiteľ vnímaný ako vyučujúci, ale je to hlavne osoba, ktorá by sa mala v zvýšenej miere zaujímať aj o osobnostný rozvoj žiakov triede. Preto upozorňujeme na dôležitosť podrobnejšieho skúmania roly triedneho učiteľa v edukačnom procese. V predkladanom texte sa zameriavame na teoretické definovanie učiteľa a triedneho učiteľa, a na podrobnejšie identifikovanie rolí triedneho učiteľa. Prezentované teoretické charakteristiky vytvárajú predpoklad empirického skúmania stanovenej problematiky. Realizovaným empirickým prieskumom chceme objasniť, aké je postavenie triedneho učiteľa medzi žiakmi v triede na vybranej strednej odbornej škole, ako je vnímaný ako osobnosť, ako sú vnímané jeho vyučovacie a hodnotiace metódy, a ako vplýva na žiakov svojím správaním.

1. CIELE

V rámci skúmania stanovenej problematiky sme určili hlavný cieľ realizovaného prieskumu, a z neho vyplývajúce čiastkové ciele. Hlavným cieľom prieskumu bolo vytvorenie pohľadu na to, ako vnímajú žiaci v jednej triede na vybranej strednej odbornej škole svojho triedneho učiteľa. Z tohto vyplýva, že sme skúmali spôsob pomáhania a podporovania uvedenej skupiny žiakov triednym učiteľom. Taktiež sme chceli zistiť, čo triedny učiteľ pre žiakov znamená. V neposlednom rade sme

považovali za potrebné identifikovanie prínosu triedneho učiteľa pri kreovaní triednej klímy a pri vytváraní pozitívnej klímy v triede. V súvislosti s vymedzením prieskumného problému a cieľa nášho skúmania si kladieme za úlohu zmapovanie nasledujúcich vybraných oblastí nevyhnutných pre formulovanie otázok prieskumu, ktorých zodpovedanie bolo realizované prostredníctvom odpovedí žiakov získaných v dotazníkovom prieskume. V prieskume sme sa zamerali na vybrané oblasti práce triedneho učiteľa, ktorá je vnímaná zo strany žiakov. Za oblasti nášho skúmania sme určili rozvoj žiakov, utváranie individuality žiaka a ovplyvňovanie klímy v triede. Prieskum analyzuje vnímanie postavenia triedneho učiteľa optikou žiakov vybranej strednej odbornej školy. Zámerom prieskumu bolo vytvorenie charakteristiky aktuálneho vnímania triedneho učiteľa jeho žiakmi vo vybraných oblastiach práce triedneho učiteľa. Následne boli stanovené návrhy k prípadným zmenám správania triedneho učiteľa na základe odpovedí žiakov pre zlepšenie vnímania triedneho učiteľa.

Ciele nášho skúmania môžeme zosumarizovať nasledujúcim spôsobom. Hlavný cieľ prieskumu identifikuje pohľad na triedneho učiteľa vo vybranej triede na zvolenej strednej odbornej škole. V prvom čiastkovom celi poukážeme na to, či sa triedny učiteľ vybranej triedy na zvolenej strednej odbornej škole podieľa na rozvoji osobnosti u žiakov v danej triede. Na základe stanoveného druhého čiastkového cieľa nášho skúmania zistíme, či triedny učiteľ vybranej triedy na zvolenej strednej odbornej škole podporuje individualitu žiakov v danej triede. Na základe posledného stanoveného čiastkového cieľa skúmania bude možné vyslovenie konštatovaní, v akých oblastiach ovplyvňuje triedny učiteľ formovanie klímy v skúmanej triede na zvolenej strednej odbornej škole.

2. TEORETICKÝ RÁMEC

2.1 Učiteľ v edukačnom procese

V teoretických charakteristikách predkladaného textu sme sa prvotne zamerali na definovanie učiteľa z rôznych uhlov pohľadu. Hupková a Petlák (In Hrmo & Kráľková-Krelová, 2009) uvádzajú, že

z učiteľa sa stáva osobnosť, ktorej zrelosť môžeme posudzovať podľa rôznych kritérií:

- **Účinné vnímanie reality a pozitívny vzťah k nej.** Učiteľ je denne nútený riešiť množstvo rôznych pedagogických situácií, ktoré môžu byť aj konfliktné a nie je možné, aby sa pri ich riešení v praxi uplatňoval jeden vzorový, univerzálny prístup. Učiteľ musí preukázať kvality vlastnej osobnosti a profesionality – pohotovo a pružne rozpoznať, aké zmeny nastávajú v psychickom stave žiakov, ako reagujú na jeho zásahy, aké sú ich potreby a očakávania.
- **Stále hodnotenie, úsilie o sebaopoznanie.** Cieľavedomá sebareflexia, úsilie o sebaopoznanie a sebahodnotenie, sú podmienkou rozvoja učiteľa v personálnej, morálnej a profesijnej oblasti.
- **Pozitívne medziludské vzťahy.** Učiteľská profesia je jednou z pomáhajúcich profesií, a preto vytváranie pozitívnych citových vzťahov s inými, by malo byť jednou z kľúčových úloh učiteľovej práce. Učiteľia by mali disponovať zvýšenou úrovňou rozvoja emocionálnej inteligencie, ktorá sa prejavuje v znalosti a ovládaní emócií, meta-motivácií, umení medziludských vzťahov.
- **Zmysel pre humor a nadhľad.** Učiteľov optimizmus, taktne a v správnej miere uplatnený zmysel pre humor a žart, má vplyv na vytvorenie optimálnej klímy, zlepšuje vzájomné vzťahy v triede, zvyšuje motiváciu, evokuje tvorivosť, rozvíja ich divergentné myslenie.
- **Tvorivosť učiteľa.** Tvorivosť učiteľa spočíva v jeho zmysluplnej aktivite, produktivite, iniciatívnosti. Už pred vyučovacím procesom myšlienkovito, abstraktne spracúva a projektuje žiacke činnosti, plánuje si priebeh vyučovacej hodiny so zreteľom na ich individuálnu aktivitu a pracovnú motiváciu.
- **Zameranie na problém, prácu, výkon.** Práca učiteľa vyžaduje dôslednosť a svedomitosť pri plnení si svojich povinností. Učiteľ by mal byť preto náročný a prísny nielen voči žiakom, ale predovšetkým voči sebe samému.
- **Spontánnosť, jednoduchosť a prirodzenosť.** Tvorivý učiteľ vo vyučovacom procese nepracuje podľa schémy, neuplatňuje stereotyp, ale je spontánný a prispôbuje svoje pôsobenie reálnej vyučovacej situácii.
- **Akceptovanie seba a iných, autonómia, nezávislosť.** Jednou z podmienok vytvorenia atmosféry istoty a bezpečia na vyučovaní, ktorá by podporovala osobnostný rast žiakov, je učiteľova akceptácia. Znamená bezpodmienečne, pozitívne prijímať žiaka takého aký je, bez predsudkov i očakávaní.

- **Spolupatričnosť, záujem o spoločnosť.** Učiteľ má vedúce postavenie medzi činiteľmi výchovy, zastáva určité spoločenské postavenie. Personálna autorita učiteľa a prestíž je determinovaná i takými činiteľmi, ako sú jeho spoločenská povest, usporiadaný súkromný život, osobný príklad pre žiakov.
- **Rezistencia k enkulturácii.** Učiteľ sa počas svojej praxe nestretáva len so žiakmi rovnakého pôvodu, náboženského vyznania, sociálno – ekonomického statusu, rasy, kultúry či národa, čím sa požiadavky na jeho osobnosť, odborné spôsobilosti a kompetencie neustále zvyšujú.
- **Demokratická štruktúra charakteru.** Veľmi úzko sa viaže a súvisí s rezistenciou k enkulturácii. Súčasný pedagóg by mal dokázať rôznorodosť týchto osobitostí nielen detektovať a akceptovať, ale prostredníctvom individuálneho a diferencovaného prístupu ich adekvátne kompenzovať.
- **Transcendencia ega.** Sebaaktualizujúci človek je rastom motivovaný človek, ktorého sila ega dosahuje najvyššie hodnoty, akými sú pravda, dobro, krása, poznávanie, porozumenie a estetické hodnoty. Takýto človek sa dokáže zamerať nielen na vlastné problémy, ale i na problémy iných a dokáže prekonať svoj egoizmus, zabudnúť na svoje ego, presiahnuť seba, svoj čas a priestor zamerať sa na potreby iných.

Na kvalite výkonu učiteľa a následne kvalite vyučovacieho procesu sa významnou mierou podieľa možnosť voľby a motivácia učiteľa k ďalšiemu a neustálemu vzdelávaniu. Učiteľ pristupuje k ďalšiemu vzdelávaniu za rôznych okolností, jeho motivácia je individuálna, ďalšie vzdelávanie učiteľa reflektuje požiadavku školy, na ktorej pracuje alebo jeho osobnú potrebu ďalšieho vzdelávania. Žiak je účastníkom vyučovacieho procesu, a preto je pre neho dôležité ako vyučovanie prebieha, ako sa formujú vzťahy medzi učiteľom a žiakom. Preto je cieľom dosiahnuť, aby učiteľia pravidelne hodnotili svoju vlastnú prácu. Sebareflexia je schopnosť zamyslieť sa nad svojou prácou, nad svojimi činmi a zhodnotiť si ich pred sebou samým. Nejde len o sebahodnotenie, ale aj vyvodenie záverov pre ďalšie sebazdokonaľovanie. Pre učiteľské povolanie je typické, že sebareflexia sprevádza učiteľa prakticky nepretržite. Význam sebareflexie spočíva v tom, že zabraňuje rutinérstvu v práci učiteľa – učiteľ sa stále hodnotí a hľadá nové metódy, umožňuje mu overovať si nové metódy, učí učiteľa predvídať možné dôsledky jeho pôsobenia a prispieva k neformálnemu a systematickému seba-vzdelávaniu. Učiteľ taktiež reflektuje na rozmanité činnosti spojené s učiteľskou profesiou, prispôbuje

sa požiadavkám školy, na ktorej pôsobí. S realizáciou učiteľskej profesie je spojené aj vykonávanie roly triedneho učiteľa.

2.2 Triedny učiteľ

Rola triedneho učiteľa je prepojená s mnohými činnosťami. Triedny učiteľ a jeho pozícia v edukačnom procese je špecifická, a preto je nevyhnutné aj jej legislatívne vymedzenie. Ak sa zameriame na analyzovaný priestor Slovenskej republiky, tak základnou právnou normou v Slovenskej republike, upravujúcu problematiku triedneho učiteľa je Zákon č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Podľa § 37 ods. 2 zákona č. 138/2019 Z. z. triedny učiteľ vyučuje v príslušnej triede a:

- koordinuje výchovu a vzdelávanie v príslušnej triede,
- zodpovedá za vedenie príslušnej pedagogickej dokumentácie,
- zodpovedá za utváranie podmienok na rozvoj pozitívnych sociálnych väzieb medzi deťmi alebo žiakmi navzájom, medzi deťmi alebo žiakmi a zamestnancami školy,
- spolupracuje so zákonnými zástupcami, pedagogickými zamestnancami a odbornými zamestnancami,
- poskytuje deťom, žiakom a zákonným zástupcom poradenstvo vo výchove a vzdelávaní.

Uvedené legislatívne vymedzenie považujeme za základný rámec realizácie roly triedneho učiteľa. Ďalej môžeme doplniť, že §36 Zákona č. 138/2019 Z. z. definuje triedneho učiteľa ako špecializovanú činnosť.

Príloha č. 20 Pokynu Ministra školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky č. 39/2017, ktorým sa vydávajú profesijné štandardy pre jednotlivé kategórie a podkategórie zamestnancov a odborných zamestnancov škôl a školských zariadení vymedzuje kompetencie triedneho učiteľa nasledujúcim spôsobom:

- identifikovať vývinové a individuálne charakteristiky dieťaťa/žiaka,
- identifikovať sociokultúrny kontext vývinu dieťaťa/žiaka,
- ovládať obsah špecializácie,
- plánovať a projektovať činnosť triedneho učiteľa,
- realizovať činnosť triedneho učiteľa,
- hodnotiť priebeh a výsledky činnosti triedneho učiteľa,
- plánovať a realizovať svoj profesijný rast a sebarozvoj,
- stotožniť sa s rolou špecialistu a školou.

Triedny učiteľ cielene pôsobí (alebo aspoň by mal) na výchovu jemu pridelennej triedy a zo všetkých učiteľov by mal mať o jednotlivých žiakoch svojej triedy najväčší prehľad. Deťom by mal byť poradcom a ideálne aj starším priateľom, na ktorého sa môžu obrátiť aj so závažnejším problémom. Nie je to úloha ľahká, pretože dôvera v učiteľa nie je automaticky odvodená od jeho pozície a nie všetci triedni učitelia sú zároveň učiteľmi obľúbenými. K tomu je potrebný dostatok pedagogického umu, authority, empatie a úprimnej snahy o navodenie vzťahu založenom na otvorenosti (Spousta, 1993).

Dutková a Medlenová (2007) popisujú, že triedni učitelia by mali podporovať vývoj pozitívnych sociálnych interakcií medzi žiakmi v triede a motivovať ich k vytvoreniu vnútorných pravidiel triedy, ktoré sú v súlade so školským poriadkom a k tomu, aby dbali na ich dodržovanie, čo by malo viesť k vytvoreniu otvorenej a bezpečnej atmosféry a pozitívnej sociálnej klímy v triede.

Gavora (2010) uvádza, že charakteristika triedneho učiteľa môže byť posudzovaná v ôsmich dimenziách:

- triedny učiteľ ako **organizátor** – vie o všetkom, čo sa v triede deje, žiakov veľmi veľa naučí, učivo jasne vysvetľuje a udrží pozornosť žiakov;
- triedny učiteľ **pomáhajúci** – pomáha žiakom, keď potrebujú poradiť, vytvára v triede príjemnú atmosféru, je priateľský, žiaci mu dôverujú;
- triedny učiteľ **chápagúci** – je trpezlivý, so žiakmi často diskutuje, chápe nedostatky žiakov, je tolerantný, dokáže žiakov vypočuť;
- triedny učiteľ, ktorý **vedie žiakov k zodpovednosti** – dáva žiakom rozhodovať o veciach týkajúcich sa triedy, žiaci môžu ovplyvniť jeho rozhodnutie, je veľkorysý, prijíma ospravedlnenie, pokiaľ žiak uvedie rozumné dôvody;
- triedny učiteľ **neistý** – maskuje, keď niečo nevie, býva zmätený, často si nevie rady, je plachý, je ľahké ho vyviesť z miery;
- triedny učiteľ **nespokojný** – je podozrievavý, vyhráža sa, myslí si o žiakoch, že toho vedľa málo, žiaci sa mu nemôžu ničím zavďačiť;
- triedny učiteľ **kárajúci** – je ľahké ho rozčúliť, je netrpezlivý, má pichľavé poznámky, má zlú náladu, správa sa povýšene;
- triedny učiteľ **prísny** – vyžaduje si úplné sústredenie a bezpodmienečnú poslušnosť, prísne trestá opisovanie, je náročný, tvrdo známkuje.

Vymedzené dimenzie charakterizovania roly triedneho učiteľa výstižným spôsobom dotvárajú vyššie uvedené charakteristiky.

2.3 Trieda

Doušková (2012) charakterizuje školskú triedu ako základnú skupinu, v ktorej sa realizuje edukačný proces a vyznačuje sa predovšetkým týmito znakmi: interakcia, vzájomné ovplyvňovanie, súčinnosť medzi žiakmi, vedomie súdržnosti, existencia spoločných cieľov.

Život v triede a celú skupinu žiakov **ovplyvňuje veľa činiteľov**: počet žiakov, ich individuálne charakteristiky, vekové osobitosti, zloženie triedy z hľadiska pohlavia, socio – ekonomické a kultúrne zázemie rodín žiakov, malé skupiny so svojou štruktúrou, ktoré sa utvárajú vo vnútri nej a majú svoju dynamiku.

3. METODOLÓGIA

V rámci skúmania stanovenej problematiky sme využili metódu prípadovej štúdie, nakoľko sme sa zamerali na analyzovanie pôsobenia triedneho učiteľa vo vybranej triede na zvolenej strednej odbornej škole. Zhodnotenie práce triedneho učiteľa v stanovených oblastiach považujeme za relevantné najmä pri analyzovaní individuálneho pôsobenia. Z tohoto dôvodu sme zvolili metódu prípadovej štúdie, ktorej výsledky nám umožnili špecifikovať pôsobenie konkrétneho triedneho učiteľa v stanovených oblastiach. Na činnosť triedneho učiteľa je možné nahliadať aj prostredníctvom vedenia školy, rodičov, kolegov z pedagogického zboru, a aj triedneho učiteľa samotného, a v neposlednom rade aj optikou žiakov. V rámci nášho skúmania sme analyzovali pôsobenie triedneho učiteľa z pohľadu žiakov.

Na získavanie údajov bol využitý vopred pripravený dotazník. Gavora (2000) charakterizuje dotazník ako výskumný a diagnostický prostriedok k zhromažďovaniu informácií prostredníctvom dopytovania sa osôb. Podstatou je súbor otázok skonštruovaných podľa kritérií vedeckej metodológie, predkladaný v písomnej forme. Objektívnosť získaných výsledkov závisí významne na formulácii otázok, výbere respondentov a spôsobe zadania dotazníka.

Čábalová (2011, s.108) popisuje dotazník ako spôsob písomného kladenia otázok (dopytovanie sa osôb-respondentov), ktorý vedie k hromadnému získavaniu odpovedí. Patrí medzi najfrekvencovanejšie výskumné metódy. Veľmi významnou podmienkou účelného a objektívneho koncipovania dotazníka je formulácia konkrétneho cieľa, ktorý vychádza z výskumného problému. Analýza získaných údajov prebiehala prostredníctvom prvostupňového triedenia údajov.

V realizovanom dotazníkovom prieskume sme oslovili 24 žiakov zvolenej strednej odbornej školy, ktorí navštevujú jednu triedu, a ktorej je pridelený jeden triedny učiteľ. V súvislosti so stanovenými cieľmi prieskumu boli stanovené otázky prieskumu nasledovne:

- 1) Rozvíja triedny učiteľ osobnosť žiakov?
- 2) Podporuje triedny učiteľ individualitu žiakov?
- 3) Ovplyvňuje triedny učiteľ klímu v triede?

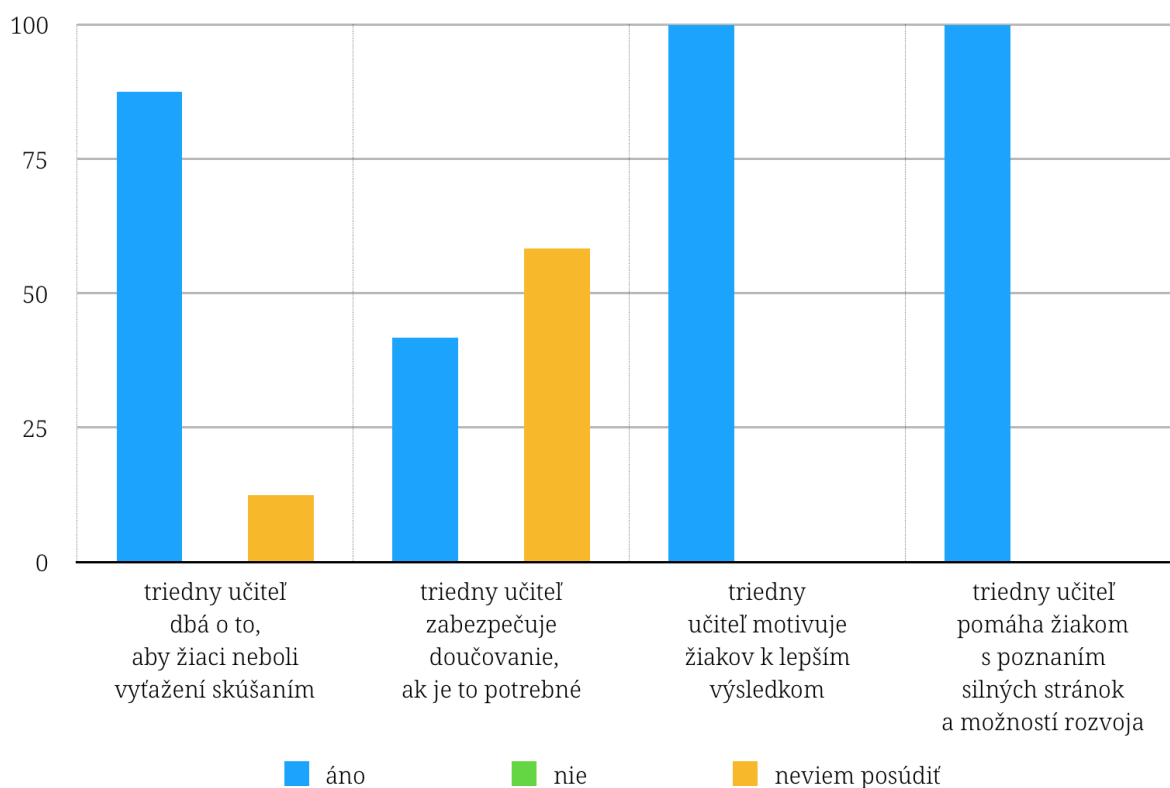
4. VÝSLEDKY

V súvislosti so stanovenými cieľmi nášho skúmania zodpovedáme otázky realizovaného prieskumu nasledovne. V prvej otázke prieskumu sme skúmali, či rozvíja triedny učiteľ osobnosť žiakov. Odpovede žiakov v otázkach analyzujúcich danú oblasť sme zaznamenali prostredníctvom nižšie uvedeného grafu (Obrázok 1).

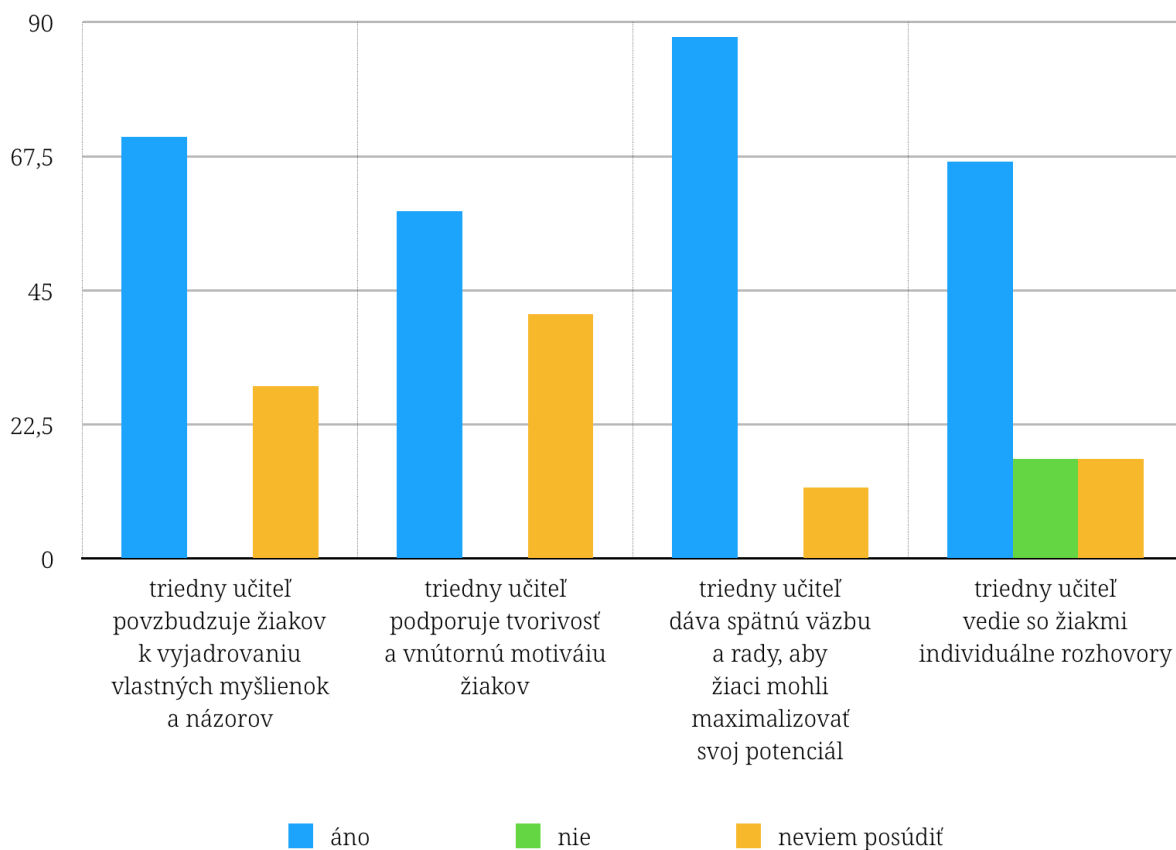
Podľa zaznamenaných odpovedí žiakov (Obrázok 1) môžeme skonštatovať, že 87,50% respondentov si myslí, že triedny učiteľ dbá o to, aby neboli vyťažení skúšaním, z toho 12,50% to nevedelo posúdiť. 41,67% žiakov vie, že triedny učiteľ poskytuje aj doučovanie, ak je to potrebné a 58,33% nevedelo posúdiť či je tomu tak. Opýtaní žiaci si v plnej miere myslia, že triedny učiteľ ich motivuje k lepším výsledkom a pomáha im s poznáním svojich silných stránok a možností rozvoja. Pri skúmaní celej oblasti môžeme povedať, že 82,29% žiakov majú pocit, že im triedny učiteľ pomáha rozvíjať sa a len 17,71% to nevie posúdiť, čo môže byť skreslené práve aj otázkou o doučovaní, kedy až 58,33% žiakov odpovedalo, že nevie či triedny učiteľ poskytuje doučovanie. Predpokladáme, že sú to práve žiaci, ktorí nevedia o tejto možnosti, lebo ju nepotrebujú a preto nevedeli k otázke zaujať jednoznačné stanovisko. Jednoznačne však vyplynulo, že triedny učiteľ zabezpečuje rozvoj aj nad rámec svojich kompetencií. V tomto prípade je veľmi dôležité podotknúť, že to môžeme považovať za činnosť vykonávanú navyše, ktorú by triedny učiteľ nemusel vykonávať, ale vykonáva ju, pretože mu na žiakoch záleží. Je veľmi dôležité ako pre žiakov, tak pre rodičov týchto žiakov, že triedny učiteľ dbá nielen o samotné vyučovanie žiakov, ale aj o ich rozvoj.

V druhej otázke prieskumu sme chceli zistiť, či triedny učiteľ podporuje individualitu žiakov. K stanovenej otázke prieskumu zodpovedajú oblasti zisťovania zaznamenané prostredníctvom odpovedí respondentov v nasledujúcom grafe (Obrázok 2).

Na základe údajov zobrazených vo vyššie uvedenom grafickom znázornení (Obrázok 2) konšta-

Obrázok 1: Rozvoj osobnosti žiakov prostredníctvom práce triedneho učiteľa v skúmanej triede

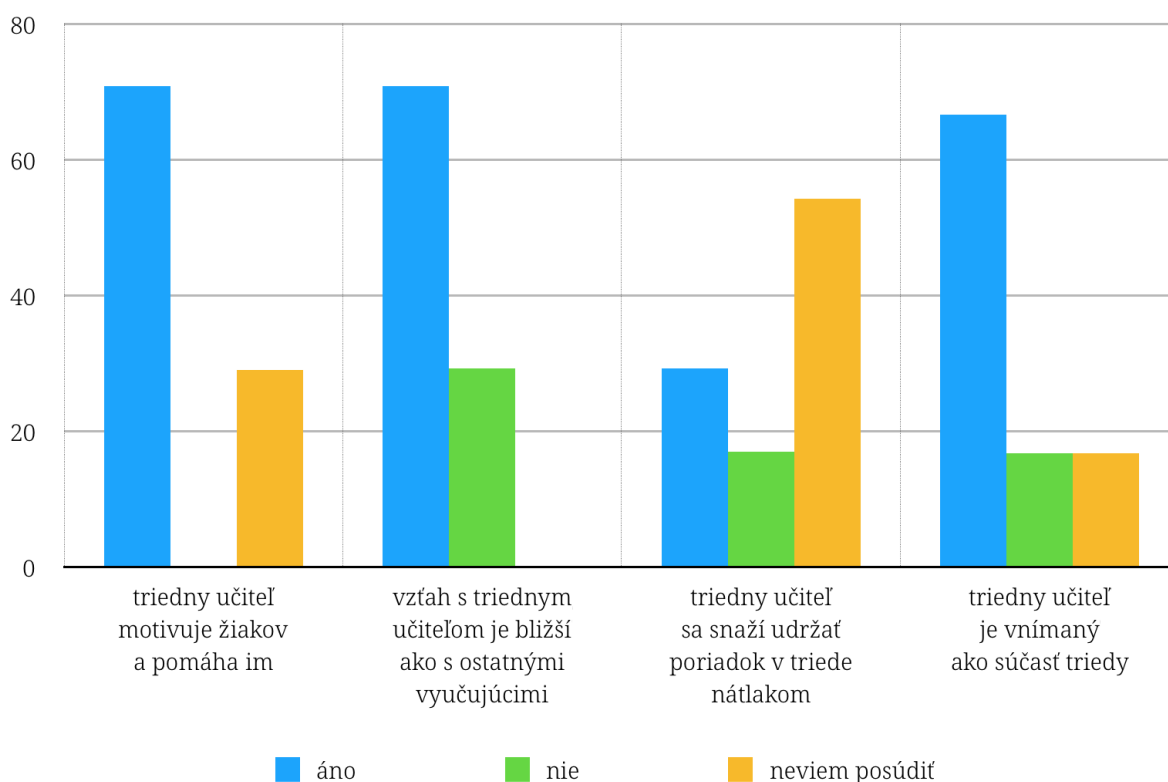
Obrázok 2: Podpora individuality u žiakov triednym učiteľom v skúmanej triede

tujeme, že 70,80% opýtaných žiakov má pocit, že ich triedny učiteľ povzbudzuje k vyjadrovaniu vlastných myšlienok. 58,33% opýtaných žiakov si zároveň aj myslí, že triedny učiteľ podporuje ich tvorivosť a vnútornú motiváciu. V tejto oblasti prieskumu je dôležité neopomenúť skutočnosť, že až 87,50% respondentov si myslí, že im triedny učiteľ dáva spätnú väzbu a rady, aby mohli maximalizovať svoj potenciál. V 66,60% triedny učiteľ vedie so žiakmi individuálne rozhovory, 16,70% opýtaných uviedlo, že s nimi triedny učiteľ nevedie individuálne rozhovory a rovnaké percento to nevedelo ani posúdiť. Rovnako je dôležité podotknúť, že opýtaní žiaci nevedeli vo veľkej miere posúdiť, či triedny učiteľ vykonáva činnosti podporujúce k vyjadreniu ich vlastného názoru. Niekedy je pre žiaka ako individualitu ťažké posúdiť či triedny učiteľ spĺňa práve tie atribúty, ktoré on potrebuje. Celkovo však vyhodnocujeme triedneho učiteľa v skúmanej triede ako človeka, ktorý vníma individualitu svojich žiakov a podporuje ich, aby vyjadrovali svoj názor, čo v konečnom dôsledku potvrdilo 70,80% opýtaných najmä prostredníctvom spätnej väzby a rád, ktoré sú im poskytované, povzbudzovaním a tiež individuálnymi rozhovormi.

V poslednej otázke prieskumu sme zisťovali, či triedny učiteľ ovplyvňuje klímu v triede. Zazname-

nané oblasti skúmania súvisiace s analyzovanou otázkou prieskumu uvádzame prostredníctvom nižšie uvedeného grafu (Obrázok 3).

Na základe odpovedí respondentov uvádzaných v grafe (Obrázok 3) konštatujeme, že 70,80% opýtaných žiakov si myslí, že ich triedny učiteľ pomáha a motivuje ich, pričom 29,20% respondentov nevedelo posúdiť či je tomu tak. Až 70,80% opýtaných žiakov má bližší vzťah s triednym učiteľom ako s ostatnými vyučujúcimi, pričom u 29,20% respondentov tomu tak nie je. Opýtaní žiaci (54,20%) nevedeli posúdiť či sa snaží udržať triedny učiteľ poriadok v triede nátlakom, pričom 29,20% si myslelo, že je tomu tak. Triedneho učiteľa vníma ako súčasť triedy 66,60% opýtaných žiakov, pričom ako súčasť triedy ho nevníma 16,70%. Viac ako polovica žiakov v triede si myslí, že triedny učiteľ vytvára pozitívnu triednu klímu prostredníctvom motivácie a svojho vzťahu so žiakmi. Triedny učiteľ motivuje žiakov k učeniu aj prostredníctvom budovania medziľudských vzťahov, kde samozrejme patrí aj samotné budovanie si vzťahov so žiakmi. Žiaci, ktorí oceňujú motiváciu a pomoc od triedneho učiteľa si túto jeho vlastnosť všimajú a tí žiaci, ktorí v tejto oblasti nepotrebujú od pedagóga takúto formu podpory nevedeli zaujať stanovisko. Keďže väčšina žiakov má s triednym učiteľom bližší vzťah

Obrázok 3: Ovpľyňovanie klímy triednym učiteľom v skúmanej triede

ako s ostatnými učiteľmi, pre triedneho učiteľa je to veľmi pekná spätná väzba, nakoľko musíme brať do úvahy aj žiakov, ktorí si nevytvárajú so žiadnym pedagógom bližšie väzby.

5. DISKUSIA

V realizovanom empirickom prieskume sme sa zamerali na priblíženie vybraných oblastí spojených s prácou triedneho učiteľa v konkrétnej triede na zvolenej strednej odbornej škole. Prieskumové a výskumné skúmania podobného zamerania sa v rámci pedagogickej teórie vyskytujú skôr sporadickejšie, a zároveň dominujú všeobecné charakteristiky práce triedneho učiteľa založené na stanovení plánu triedneho učiteľa. Aj z tohto dôvodu smerovalo zameranie nášho skúmania k identifikovaniu konkrétnych činností z pohľadu žiakov, ktoré triedny učiteľ vykonáva, a ktoré majú vplyv na realizovaný proces výchovy a vzdelávania v prostredí skúmanej triedy.

Zisteniami nášho prieskumu môžeme skonštatovať, že v skúmanej prípadovej štúdii sa triedny učiteľ prevažne podieľa na rozvoji osobnosti žiakov, podporuje rozvoj individuality žiakov, a rovnako sa podieľa na budovaní pozitívnej klímy v skúmanej triede.

Na základe zaznamenaných zistení nášho skúmania stanovujeme nasledujúce odporúčania pre triednych učiteľov:

- informovať všetkých žiakov o možnostiach doučovania, ak ich učiteľ vykonáva – pokiaľ učiteľ

vykonáva doučovania nad rámec svojich povinností, mali by o to vedieť všetci žiaci a nie len tí, ktorí sa o tom informujú, aby všetci žiaci mali rovnaké možnosti;

- založenie krúžku po vyučovaní, kde by žiaci s lepšími výsledkami pomáhali žiakom s horšími výsledkami za organizácie triedneho učiteľa;
- triedny učiteľ by mal vo väčšej miere podporovať komunikačné zručnosti žiakov – komunikačné zručnosti žiakov by mali byť podporované vo forme kladenia aktivizujúcich otázok najmä na triednickej hodine, triedny učiteľ by sa mal pýtať na názor žiakov a vo väčšej miere;
- triedny učiteľ by si mal pýtať od žiakov spätnú väzbu na svoju prácu – spätná väzba od žiakov je pre každého učiteľa veľmi dôležitá v oblasti sebareflexie, a na základe toho triedny učiteľ vie, čo má zlepšiť na svojich hodinách alebo čo je potrebné zmeniť;
- triedny učiteľ by mal neustále pomáhať žiakom a motivovať ich pri dosahovaní lepších výsledkov.

Navrhované odporúčania pre prácu triedneho učiteľa vyplývajú z analyzovania skúmanej prípadovej štúdie. Z tohto dôvodu považujeme za limit nášho skúmania problematiku zovšeobecnenia navrhovaných odporúčaní. Avšak na strane druhej je možné práve na základe zaznamenaných zistení rozšíriť empirické spôsoby skúmania práce triednych učiteľov aj vo všeobecnejšom kontexte.

ZÁVER

V predkladanom texte sme sa zamerali na priblíženie roly triedneho učiteľa v súčasnej edukačnej realite. Za hlavné činnosti triedneho učiteľa sme definovali hlavne riadenie triedy, vedenie vyučovacieho procesu a postupné budovanie pozitívnej klímy v triede a medzi žiakmi, tak aj medzi ním samotným a žiakmi. V článku sme sa ďalej zamerali na nahliadnutie vnímania triedneho učiteľa na vybranej strednej odbornej škole žiakmi v nasledujúcich oblastiach: rozvoj žiakov, uznávanie individuality žiaka, a vytváranie priaznivej triednej klímy.

Záverom môžeme poznamenať, že triedny učiteľ, na ktorého prácu sme nahliadli z pohľadu žiakov na vybranej strednej odbornej škole má stabilné a dobré postavenie. Uvedené zistenie má bez najmenších pochybností priaznivý vplyv pri rozvíjaní udržateľnej spoločnosti v súčasnosti.

Práca triedneho učiteľa je však aj vo všeobecnosti veľmi náročná a obsiahla. V očiach žiakov sa začína administratívnou činnosťou, vyučovacím procesom a hodnotením žiakov. V samotnom edukačnom procese dbá triedny učiteľ v skúmanej triede aj o vzdelávanie žiakov a o ich rozvoj, o uznávanie individuality žiaka, kvalitu a hodnotenie vyučovacieho procesu, sebakritiku, a tiež prispieva k vytváraniu pozitívneho prostredia v triede. Je nevyhnutné si uvedomiť, že práca triedneho učiteľa nespočíva len v týchto činnostiach, ale aj v mnohých iných, ktoré vykonáva mimo svojho pôsobenia v triede medzi žiakmi. Zároveň zdôrazňujeme, že výsledky nášho analyzovania môžu prispieť k ďalšiemu skúmaniu problematiky práce triedneho učiteľa v súčasnej edukačnej realite.

Podakovanie

Predkladaný text je súčasťou riešenia projektu KEGA 004-UCM-4/2022 „Podpora zdravia a pohody prostredníctvom inkluzívnej edukácie na terciárnom stupni.“

LITERATÚRA

- Čabálová, D. (2011). *Pedagogika*. Praha: Grada.
- Doušková, A. (2012). *Riadenie triedy a výchova k sebakontrolle*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela.
- Dutková, K. & Medlenová, J. (2007). *Sprievodca triedneho učiteľa*. Bratislava: Raabe.
- Gavora, P. (2010). *Akí sú moji žiaci?* Bratislava: Enigma.
- Gavora, P. (2000). *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Mikadapress.
- Hrmo, R. & Krpáľková-Krelová, K. (2009). *Zvyšovanie kvality vyučovacieho procesu*. Bratislava: STU.
- Pokyn ministra č. 39/2017, ktorým sa vydávajú profesijné štandardy pre jednotlivé kategórie a podkategórie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov škôl a školských zariadení (2017). Dostupné z: <https://www.minedu.sk/pokyn-ministra-c-392017-ktorym-sa-vydavaju-profesijne-standardy-pre-jednotlive-kategorie-a-podkategorie-pedagogickych-zamestnancov-a-odbornych-zamestnancov-skol-a-skolskych-zariadeni/>
- Spousta, V. (1993). *Základní výchovné činnosti třídního učitele*. Brno: MU
- Zákon č. 138/2019 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov (2019). Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2019/138/>

Kontakt

Mgr. Veronika Michvocíková, PhD.: veronika.michvocikova@ucm.sk

Mgr. Andrea Stebnická: stebnicka@ucm.sk